

Notitie Interne Quick Scan: Duurzame Toekomst | Gemeente Rheden

Onderzoek door Peter Bies, Marinus de Bruijn en Dorinda Veenstra van gemeente Rheden, in samenwerking met Rik Swieringa en Robin Koster van Moventem

Datum: Dinsdag 06 maart 2018

T 0575 84 3738

E info@moventem.nl

W www.moventem.nl

IBAN NL17 RABO 0121 4460 77

BIC RABONL2U

KVK 65715152

BTW NL88562.30.248.B01

In het collegebeleidsplan 2014 – 2018 is in het hoofdstuk Bedrijfsvoering & Dienstverlening (speerpunt open bestuursstijl en ruimte voor inwoners) aangegeven dat onderzoek wordt gedaan naar de toekomst van gemeente Rheden in relatie tot samenwerking met anderen en de democratische legitimiteit. Dit onderzoek is uitgevoerd in de periode december 2017 – februari 2018 en is ingevuld door middel van een interne quick scan. Het hoofddoel van deze quick scan was te komen tot een antwoord op de vraag hoe Rheden de komende jaren moet anticiperen om een duurzame toekomst veilig te stellen; Is de gemeente Rheden in staat om haar werkzaamheden goed uit te voeren? In deze notitie worden de onderzoeksmethodiek en hoofdbevindingen van de verkenning gepresenteerd. De notitie sluit af met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen.

Methodiek

We hebben vanuit verschillende perspectieven in de organisatie gekeken naar de meest relevante trends en ontwikkelingen die van invloed zouden kunnen zijn – kansen en bedreigingen – op het (zelfstandig) functioneren van gemeente Rheden. Vervolgens zijn we ingegaan op hoe deze belangrijkste kansen en bedreigingen zich verhouden tot de – sterktes en zwaktes van de – organisatie. Daarna hebben we de mogelijke consequenties hiervan in beeld gebracht voor de gemeentelijke schaalgrootte en samenwerking in de regio. In essentie is een (externe en interne) SWOT-analyse¹ verricht. De externe analyse richtte zich op de meso- en macro-omgeving en de interne analyse op de micro-omgeving van de organisatie. Als hulpmiddel voor de externe analyse hebben we gebruik gemaakt van het DESTEP-model², waarin verschillende externe invloeden zijn beschreven. Hierdoor konden we op een snelle en overzichtelijke manier relevante trends en ontwikkelingen analyseren.

We hebben de quick scan uitgevoerd aan de hand van workshops met medewerkers en managers vanuit verschillende disciplines, en 1-op-1 interviews met bestuur en directie. Er zijn in totaal tien workshops/ interviews verricht.

¹ 'SWOT' staat voor: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats. In het Nederlands vertaald met sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen.

² 'DESTEP' staat voor: Demografisch, Economisch, Sociaal-Cultureel, Technologisch, Ecologisch, Politiek-Juridisch.

Kanttekening

Deze beknopte notitie betreft een algemene weergave van de uitkomsten van een quick scan die uitsluitend binnen de gemeentelijke organisatie is uitgevoerd. Daarbij is vertrouwd op de professionaliteit en kundigheid van de respondenten en dat zij kritisch naar hun eigen werkvelden en omgeving kunnen kijken. Het is een snelle scan geweest, waardoor we moeten beseffen dat we niet uitputtend zijn en enkel op hoofdlijnen een kwalitatieve beschouwing kunnen geven. Deze notitie geeft daarmee indicatie voor mogelijke ontwikkelrichtingen en/of aanvullend onderzoek. We beschrijven de rode draad van de workshops en gesprekken, en hebben binnen deze eerste verkenning geen aanvullend (bureau)onderzoek verricht of kwantitatief onderzoek gedaan.

Inzichten

Aan de hand van de belangrijkste ontwikkelingen die zijn vastgesteld, geven we een beschouwing van enerzijds de (externe) kansen en bedreigingen, anderzijds de (intrinsieke) sterktes en zwaktes.

Belangrijkste ontwikkelingen en hun invloed (kansen, bedreigingen, sterktes, zwaktes)

Na afronding van de constructieve en veelal geanimeerde workshops en gesprekken, bleek er consensus over de belangrijkste ontwikkelingen. Hieronder gaan we in op deze prioritaire trends:

- 1) *Veranderende bevolkingssamenstelling (ontgroening & vergrijzing);*
- 2) *Veranderde verhoudingen samenleving en (lokale) overheid;*
- 3) *Snelle groei van technologische ontwikkelingen;*
- 4) *Klimaataanpak.*

1) *Veranderende bevolkingssamenstelling (ontgroening & vergrijzing)*

De structurele stijging van de gemiddelde leeftijd van de bevolking, waarbij de groep ouderen relatief steeds sterker vertegenwoordigd raakt (vergrijzing), is dé belangrijkste ontwikkeling waarmee Rheden te maken heeft. De vergrijzing in combinatie met demografische ontgroening (afname aandeel jongeren in bevolking als gevolg van dalende geboortecijfer) hebben gevolgen op vele fronten. Potentiële gevolgen die de leefbaarheid in de gemeente Rheden direct kunnen raken.

Bedreigingen

De afname van de (potentiële) beroepsbevolking kan leiden tot een tekort aan arbeidskrachten, waardoor Rheden een minder aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft voor bedrijven en het aantal arbeidsplaatsen kan dalen. Er zijn weinig mogelijkheden voor uitbreiding van bedrijfsterreinen in de gemeente. De woon-werkmobiliteit daalt mogelijk, waardoor regulier (openbaar) vervoer onder druk kan komen te staan. Voor het (basis)onderwijs geldt dat opheffingsnormen aan de orde komen als de ontgroening doorzet. Breder komen ook andere voorzieningen onder druk, bijvoorbeeld sportvoorzieningen voor jongeren. Het is de vraag of de huidige woningvoorraad in de toekomstige behoefte kan voorzien. Ouderen blijven zo lang mogelijk thuis wonen, hetgeen ook wordt gestimuleerd. Tegelijkertijd is de woningmarkt daardoor 'op slot', omdat er relatief weinig woningen zijn voor (jonge) gezinnen. Dit wordt nog eens extra bemoeilijkt, omdat de woningen van ouderen vaak niet voldoen aan de wensen van de jongere doelgroepen. Hier lijkt een steeds groter wordende mismatch te ontstaan. Er wordt een toenemende druk verwacht op de ouderenzorg, omdat de ouder wordende bevolking een grotere zorgbehoefte ontwikkelt met alle kosten van dien.

Kansen

De werkgelegenheid in de (ouderen)zorg gaat waarschijnlijk toenemen. Er wordt ook een groeiende behoefte en noodzaak aan mantelzorg voorzien. Banen in toeristisch-recreatieve sector kunnen mogelijk worden gecreëerd, als Rheden zich nog meer als recreatiegebied profileert. Door de vergrijzing kan het recreatieve verkeer in eerste instantie mogelijk toenemen, hetgeen positief kan bijdragen aan de algemene bereikbaarheid (via bijv. openbaar vervoer). Er zullen ook nieuwe vormen van (basis)mobiliteit en bijv. elektrische fietsen ontstaan, waarop kan worden ingespeeld. De toename van het aandeel ouderen kan positief uitwerken voor het aantal inwoners dat openstaat voor vrijwilligerswerk. Dit kan bijdragen aan het in stand houden van (sport)voorzieningen. Rheden is potentieel een aantrekkelijke woongemeente voor zowel (jonge) gezinnen als ouderen.

Sterktes

Demografische ontwikkelingen verschillen per dorp/wijk. De schaalgrootte van Rheden maakt het mogelijk om op verschillende schaalniveaus te opereren. Op regionale schaal kunnen bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt over nog te realiseren nieuwbouw (zowel kwantiteit als kwaliteit), er kan beleid worden gemaakt op gemeentelijk niveau en de gemeente heeft voldoende voeling op dorp-/ wijkniveau om ook daar in te spelen op vragen en opgaven door vergrijzing en ontgroening.

Zwaktes

Het realiseren van nieuwbouw is een middel om in te spelen op de veranderende bevolkings-samenstelling. Hoewel dit slechts een beperkte aanvulling is op de bestaande woningvoorraad, kan nieuwbouw gericht worden ingezet om bepaalde doelgroepen aan te trekken en daarmee in te spelen op demografische ontwikkelingen. De afspraken over de te realiseren nieuwbouw worden echter op regionaal niveau gemaakt. Hoewel Rheden hier goed op is aangehaakt, dreigt het (numeriek)terrein te verliezen op een aantal groeigemeenten in de regio.

2) Veranderde verhoudingen samenleving en (lokale) overheid

In de workshops en gesprekken is met verschillende voorbeelden de veranderende rol van de gemeente naar voren gebracht, waarbij wordt gedoeld op de andere rol en verhouding tussen de samenleving en de gemeentelijke organisatie, bestuur en politiek. Deze veranderende rol wordt mede door de gemeente zelf beïnvloedt, doordat meer van de lokale samenleving wordt gevraagd (gewenste zelfredzaamheid). Verantwoordelijkheden worden steeds meer bij inwoners en bedrijven neergelegd (participatiemaatschappij). De aanstaande Omgevingswet speelt ook in op deze verschuiving van verantwoordelijkheden. De zorgende en verzorgende rol van de overheid neemt in die zin af. Tegelijkertijd willen/ nemen inwoners meer ruimte voor eigen initiatieven.

Bedreigingen

Alle partijen moeten wennen aan de veranderende verhoudingen en de implicaties daarvan. Daar is tijd voor nodig, experimenteerruimte en moeten de juiste randvoorwaarden aanwezig zijn. Tegelijkertijd is actie vereist, zodat de aansluiting met de samenleving niet wordt gemist en de kloof tussen overheid en samenleving toeneemt. Voor gemeente Rheden geldt dat nieuwe afspraken met de samenleving moeten worden gemaakt. Dit vraagt ook loslaten en vertrouwen van de gemeente in de inwoners. Als dit vertrouwen eenmaal is gegeven, dan is dat niet vrijblijvend. De gemeente(raad) kan hier niet zomaar op terugkomen als de uitkomst niet bevalt of anders is dan verwacht. Dit heeft grote consequenties voor de manier van opereren van ambtenaren, bestuurders en raadsleden. In meer regionale samenwerkingsverbanden schuilt het gevaar dat de gemeente en inwoners juist meer op afstand komen te staan, hetgeen tegenstrijdig is met de geschetste veranderende verhoudingen. Hiervoor is aandacht nodig binnen (nieuwe) samenwerkingen.

Kansen

Er liggen kansen voor nieuwe verbindingen en een andere werkwijze, als wordt geïnvesteerd in relaties en netwerken, met wisselende rollen en partners. Steeds minder binnen organiseren, maar buiten. Dit is nodig zodat dat inwoners en organisaties zich betrokken voelen en partners worden bij de aanpak van maatschappelijke problemen. Er zijn kansen als een uniforme (participatie) werkwijze wordt gevonden en geïmplementeerd die zowel past bij de lokale samenleving als de medewerkers, bestuurders en politiek. De nieuwe raadsperiode biedt kansen voor een gemeenteraad om in debat te gaan en te komen tot een herdefiniëring van de eigen rol en taak.

Sterktes

De gemeente heeft een sterke traditie met inwonersparticipatie. Rheden is zeer actief om bewoners te betrekken bij het maken van beleid en de uitvoering en zet hiertoe allerlei instrumenten in.

Zwaktes

Soms is een kracht ook een zwakte; het feit dat de gemeente actief is op het vlak van inwoners-participatie, maakt ook dat er een wildgroei aan participatie-instrumenten en -methoden is ontstaan. Het ontbreekt aan een eenduidig participatiebeleid of participatie-aanpak. Ook de gemeenteraad bevindt zich in een proces om zich te verhouden tot inwoner- en overheidsparticipatie.

3) Snelle groei van technologische ontwikkelingen

Er zijn verschillende technologische ontwikkelingen naar voren gebracht, waarbij de nadruk lag op digitalisering, automatisering en robotisering. Dit heeft allemaal invloed op de relatie tussen inwoners en de (lokale) overheid. Onder andere verwachtingen in reactiesnelheid, digitale producten en transparantie van data veranderen.

Bedreigingen

De digitalisering brengt aandachtsgebieden met zich mee, zoals de (nieuwe) privacywetgeving (koppeling van gegevens), het beveiligen van data en bijvoorbeeld de digitale vaardigheid van kwetsbare inwoners. De (snelheid van de) ontwikkelingen en invloed ervan, zijn niet altijd even goed te voorspellen. Het is daarom een enigszins grillige ontwikkeling. Daarbij is een gemeente doorgaans geen koploper als het gaat om technologische innovaties, maar volgend. De gemeente moet de boot niet missen en aangehaakt blijven op de belangrijke technologische ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen zullen in de samenleving ook implicaties hebben voor banen. Er zullen banen verdwijnen – vooral in het middensegment – en andere banen ontstaan. Digitalisering kan er ook toe bijdragen dat onze samenleving individualistischer wordt.

Kansen

Gemeente Rheden moet aangesloten blijven bij de technologische ontwikkelingen, zodat (bijvoorbeeld in samenwerking met het lokale bedrijfsleven) geanticipeerd kan worden op veranderingen. Dit start met slimme relaties, waarin regelmatig kennis wordt gedeeld. Bijvoorbeeld met betrekking tot de arbeidsmarkt. Digitalisering, automatisering en robotisering bieden kansen, bijvoorbeeld voor de manier waarop mantelzorg of 'zorg-op-afstand' in de toekomst kan worden verricht (langer zelfstandig thuis blijven wonen). Door social media is de communicatie veel directer en transparanter geworden. Hierin liggen kansen voor samenwerking en participatie.

Sterktes

Gemeente Rheden was een van de gemeentelijke koplopers in het begin van de automatisering (gemeentelijke belastingen). Ook op dit vlak kent de gemeente een sterke traditie, een goede naam en automatisering zitten in het DNA van de organisatie. Dit kan mogelijk worden benut in samenwerkingen en de ontwikkeling van verdergaande online tools en apps. De kracht van de gemeente ligt in maatwerk en dichtbij mensen staan. Een persoonlijk gesprek is soms efficiënter, goedkoper en prettiger voor de klant, dan een digitaal contact. Deze traditionele kracht kan daarom ook in de toekomst van belang zijn voor een goede dienstverlening.

Zwaktes

De technologische ontwikkelingen gaan snel. Zoals voor veel gemeenten van de schaal van Rheden geldt, heeft de gemeente beperkte expertise in huis als het gaat om big data, data-analyse etc.. Dit maakt de gemeente afhankelijk van samenwerking met andere partijen om de kansen die deze ontwikkelingen bieden, te benutten. Deze andere partijen kunnen gemeenten in de regio, maar ook elders in het land zijn. Ook de aansluiting op kennisinstellingen als universiteiten en HBO's is hiervoor van belang. De connectie met voor dit thema relevante kennisinstellingen buiten de gemeentegrenzen is echter maar beperkt aanwezig.

4) Klimaataanpak

De trend van het groeiende besef van de noodzaak en acties om klimaatverandering een halt toe te roepen, heeft breed impact. De klimaatverandering heeft onder andere grote impact op de openbare ruimte. Het weer zal extremer worden en er zullen periodes komen van grotere droogte en hitte enerzijds, maar ook periodes met extremere regenval. Er is tevens een trend waarneembaar dat een groter wordende groep inwoners steeds bewuster met de eigen gezondheid omgaat. Zij hechten grote waarde aan voedselkwaliteit, willen veel bewegen en stellen hoge eisen aan de inrichting van hun woon-leef-recreëer omgeving.

Bedreigingen

Hoe gaan we woningen en bedrijven van het aardgas af krijgen? Een transitievraagstuk waarmee ook Rheden te maken heeft. De samenleving verlangt van de gemeente duurzaamheidsbeleid. Het is een potentiële bedreiging voor de geschetste veranderende verhouding, als hier niet op wordt ingespeeld. Het tegengaan van “verstening” van de openbare ruimte, om minder hitte op te nemen en regenwater beter te verwerken is van belang. De ligging aan de heuvelachtige Veluwezoom en IJssel zorgt voor een extra uitdaging. Bij verdroging zijn meer risico's op natuurbranden. Hoogwater en overtollig regenwater dat de Veluwezoom afstroomt kan steeds vaker voor overlast zorgen.

Kansen

De gemeente kan de kans die deze ontwikkeling biedt, benutten om dichterbij de samenleving te staan. Bijvoorbeeld door een proactieve rol te pakken in de (voorlichting over) energiebesparing. Er zijn kansen om zelf een betere voorbeeldfunctie te vervullen. Er liggen voldoende opgaven waarop de gemeente zich verder kan profileren, zoals recycling, innovatie, schoon water, afkoppelen van hemelwater, voedsel- en consumentenproducten, openbare oplaadinfrastructuur voor de elektrische auto en productieprocessen. De Veluwezoom is een uniek stukje Nederland dat juist dit type inwoner heel veel te bieden heeft in het kader van gezond leven en recreëren.

Sterktes

De gemeente Rheden heeft de global goals omarmd en tot speerpunt van beleid gemaakt. Qua bewustwording rond duurzaamheid en energietransitie zijn er al grote stappen gezet. Ook de inwoners van Rheden lijken bovengemiddeld bewust van de noodzaak tot investeren in duurzaamheid en ook bereid hierin te investeren (voorbeeld was de enorme opkomst tijdens de informatieavond over duurzaamheid en subsidie op zonnepanelen).

Zwaktes

Ruimtelijk zijn de mogelijkheden beperkt om tot duurzame energieopwekking te komen binnen de gemeentegrenzen. Met name voor windturbines lijkt weinig plek en ook voor zonnevelden of zonneparken is beperkt ruimte. Dat maakt Rheden afhankelijk van anderen om tot meer duurzame opwek te komen. Dat betekent dat de energietransitie vooral vorm moet krijgen via meer circulariteit en energiebesparing. Dat laatste is, zeker in de particuliere woningvoorraad, een lastige opgave.

Slotsom

Het hoofddoel van deze quick scan was te komen tot een antwoord op de vraag hoe Rheden de komende jaren moet anticiperen om een duurzame toekomst veilig te stellen. Het antwoord valt in vier samenhangende hoofdconclusies uiteen. We doen daarna aanbevelingen over hoe kansen kunnen worden benut en met bedreigingen om kan worden gegaan in de volgende raadsperiode.

Conclusies**1) Belangrijkste ontwikkelingen spelen zich af op verschillende schaalniveaus...**

Als we de kansen, bedreigingen, sterktes en zwaktes bezien, dan is de eerste deelconclusie die we kunnen trekken dat er niet één ideale schaalgrootte is voor gemeente Rheden. De relevante trends en ontwikkelingen – en dus de kansen en bedreigingen – doen zich namelijk op allerlei verschillende bestuurlijke en ruimtelijke schaalniveaus voor. Eenzelfde ontwikkeling heeft vaak zelfs impact op verschillende schaalniveaus. Vaak wordt een kans of bedreiging niet zozeer begrensd door de gemeentelijke schaal; de belangrijkste ontwikkelingen spelen zich vooral af op het lokale niveau van dorp, wijk, buurt of straat en/of op regionale schaal of zelfs globale schaal. Bovendien houden maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven zich niet aan gemeentegrenzen.

2) Er zijn geen ontwikkelingen die tot een andere gemeentelijke schaal dwingen...

Ondanks dat ontwikkelingen zich veelal op kleinere of grotere schaal afspelen, dan gemeentelijke schaal, is tijdens deze quick scan geen aanleiding, ontwikkeling, kans of bedreiging benoemd die vanuit de inhoudelijke opgave dwingend vraagt om een andere schaal van de gemeente.

Rheden lijkt krachtig en “groot” genoeg om afdoende impact te hebben op de regionale ontwikkelingen en het regionale krachtenveld. Rheden zit in allerlei regionale overleggen met anderen mee aan het stuur om ontwikkelingen vorm te geven en bij te sturen. En Rheden is in het regionale speelveld ook voor andere gemeenten en partijen een interessante partner om mee samen te werken. Zo kan grip worden gehouden op ontwikkelingen die de gemeentelijke schaal overstijgen. Tegelijkertijd is de gemeente “klein” genoeg om (persoonlijk) contact te houden met de ontwikkelingen op dorp-/ wijkniveau. Met het dorps- en wijkgericht werken en de participatieve wijze van beleid maken en uitvoeren, is Rheden in staat om ook op kleinere schaal te opereren. De afstand tussen gemeente en inwoners is op deze wijze goed te overbruggen en van een kloof als gevolg van een te groot gemeentelijk schaalniveau hoeft geen sprake te zijn.

3) Ontwikkelingen vragen wel om nog meer maatwerk...

Uit deze quick scan is de diversiteit van de gemeente Rheden meermaals ter sprake gebracht. Dit is enerzijds een intrinsieke kracht; de gemeente is op die manier in staat om voor veel verschillende doelgroepen een passend woon- en leefklimaat te bieden. Het is echter ook een zwakte; qua profilering valt niet eenvoudig te duiden wat de unieke kracht of het profiel van de gemeente is, dat zijn er immers velen. Bovendien heeft de gemeente veel raakvlakken met de omliggende gemeenten; maatschappelijk opgaven en ontwikkelingen laten zich immers niet door gemeentegrenzen tegenhouden. Zo heeft Velp Zuid, misschien wel meer gemeen met Presikhaaf in Arnhem, dan met Velp Noord, dat meer gemeen heeft met de wijken in Arnhem Noord als de Paasberg, Velperweg en omgeving etc. De Beemd heeft wellicht kansen in verbinding met de bedrijfsterrainen in Duiven en Laag Soeren lijkt meer op een dorp als Eerbeek dan op Velp. Deze verschillen en de impact van de belangrijke trends juist op dit lage schaalniveau vragen erom dat binnen de gemeente onderscheid wordt gemaakt. Onderscheid in beleid, uitvoering, wijze van samenwerken met inwoners, maar wellicht ook van investeren en prioriteit geven. De grote verschillen binnen de gemeente lijken dit te rechtvaardigen, maar dat is niet eenvoudig voor een lokale overheid voor wie alle inwoners gelijk zijn en alle dorpen/ wijken even belangrijk. Dat alle inwoners en dorpen even belangrijk zijn, is echter iets anders dan dat alle inwoners en dorpen hetzelfde zijn. Ze zijn in zekere zin gelijk, maar niet hetzelfde en dus verdienen ze ook een andere behandeling door de gemeente.

4) ...én om sterk regionaal opereren

Voor drie van de vier prioritaire ontwikkelingen (demografie, digitalisering en duurzaamheid) doen de kansen en bedreigingen zich voor een aanzienlijk deel voor op het bovengemeentelijke en/of regionale speelveld. Of het nu gaat om te maken afspraken rond nieuwbouw, energietransitie en duurzame opwekking, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en het beschikbaar krijgen van voldoende ICT-kennis binnen de organisatie; het verschil moet voor deze thema's voor een groot deel worden gemaakt door samen te werken binnen de regio. Hier schuilt wel een risico, aangezien de sterkte-zwakte analyse heeft laten zien dat Rheden moet oppassen geen terrein en positie te verliezen op het regionale speelveld. Vanuit bestuurlijk perspectief lijkt deze zorg, maar beperkt; de Rhedense bestuurders zijn actief op het regionale speelveld en ervaren daar dat zij voldoende gewicht in de schaal kunnen leggen. Vanuit ambtelijk perspectief zijn meer zorgen. Op veel fronten en voor de dagelijkse zaken is er ruim voldoende inhoudelijke kwaliteit en veelal ook genoeg capaciteit in huis. Op enkele terreinen heeft gemeente Rheden zelfs zeer goede kwaliteit in huis, waar andere gemeenten of partners van kunnen meeprofiten. Op meerdere terreinen wordt door Rheden samengewerkt in de regio en met buurgemeenten. Bijvoorbeeld aangaande de nieuwe privacywetgeving die maakt dat gemeenten elkaar regionaal opzoeken en nodig hebben. Begrippen als kosten, continuïteit/ kwetsbaarheid, kwaliteit van dienstverlening en een minder kwetsbare positie om taken naar behoren uit te voeren, worden als belangrijke effecten gezien van samenwerking met anderen. De ambtelijke organisatie onderkent kwetsbaarheden die er bijvoorbeeld zijn door (gespecialiseerde) één-/tweepersoons-functies. Voor andere dossiers heeft Rheden echter moeite om de juiste en voldoende capaciteit beschikbaar te maken voor samenwerking. De grotere en de groeigemeenten lijken bepalender te worden. Dit vraagt om sterk en gericht opereren op het regionale speelveld. Zowel ambtelijk als bestuurlijk. Dan is duurzaam zelfstandig blijven goed mogelijk juist door regionaal samen te werken.

Aanbevelingen

A) Maak onderbouwde keuzes en bepaal wat voor gemeente Rheden in de toekomst wil zijn

Door de gehanteerde werkwijze zijn veel inzichten tijdens de gesprekken en sessies ingebracht op basis van een algemene kennis, jarenlange praktijkervaringen en “onderbuik-kennis” van de respondenten. Het viel op dat tijdens de quick scan zelden werd verwezen naar eerder uitgevoerde onderzoeken of analyses ter onderbouwing van de gedane aannames. Hierdoor ontstaat het beeld dat voor veel van de ingebrachte ontwikkelingen (zeker voor de vier prioritaire ontwikkelingen) behoefte is aan meer gefundeerde analyses. Zo’n analyse maakt het mogelijk om beter onderbouwd te bepalen waar de gemeente op in moet zetten en een gemaakt kan worden over wat voor soort gemeente Rheden in de toekomst kan en wil zijn. Als deze keuze gemaakt is, dan is de volgende stap om gefundeerd te bepalen welke maatregelen nodig zijn om dit doel te realiseren. Hiervoor geldt dat het geen maatregelen op basis van de onderbuik moeten zijn, maar maatregelen die (elders) bewezen hebben effectief te zijn (tegen acceptabele (maatschappelijke) kosten). Het is van belang de verschillende schaalniveaus te betrekken en niet voor de gemeente als geheel een generiek plan te maken. Op die wijze wordt gekomen tot een onderbouwde visie-strategie voor de gemeente met zijn unieke dorpen en wijken. Een nadere analyse van de ontwikkelingen binnen en plannen van omliggende gemeenten kan van meerwaarde zijn. Als (buur)gemeenten groeien of samenwerken, dan kan dat van invloed zijn op de positie van Rheden.

B) Investeer in participatiebeleid, benut momentum nieuwe raadsperiode om te veranderen

De conclusie dat de verscheidenheid van de gemeente vraagt om een gedifferentieerde aanpak, vraagt ook om aan te sluiten bij de ontwikkelingen en kansen in de buurt. De trend van de verdergaande digitalisering kan een kans zijn voor de overwegend hoger opgeleide inwoners in Velp Noord, maar een bedreiging voor de gemiddeld lager opgeleide inwoners van Velp Zuid. Investeren in participatiebeleid door bij zoveel mogelijk plannen van de gemeente de inwoners te betrekken, is een effectieve wijze om met de verschillen binnen de gemeente om te gaan. Aangezien de trend van de veranderende verhouding tussen de gemeente en de inwoner door de betrokkenen van deze quick scan als zeer belangrijk is benoemd, hoort hier ook bij dat de gemeente actief inzet op het “mee-veranderen” met de samenleving. Inwoners vragen minder om een gemeente die voor hen dingen bedenkt of bepaalt, maar meer om een gemeente die hen steunt, helpt, faciliteert en ontzorgt. Een gemeente die meer als gelijkwaardige partner met hen samenwerkt, in plaats van de hogere overheid die het uiteindelijk altijd voor het zeggen heeft. Dit betekent dat niet alleen de rol en de participatie-aanpak van gemeentelijke organisatie verandert, ook de rol van bestuur en politiek moeten “mee-veranderen”. Het aanbreken van een nieuwe raadsperiode met een deels nieuwe raad en college van B&W is een uitstekend momentum om hierin te investeren, te experimenteren en ontwikkelingen te versnellen.

C) Stel een eigen regionale agenda op en investeer in regionale relaties

In samenwerkingen kan Rheden zich vanuit haar eigen kracht op de kaart zetten, daarmee wordt de positie in de regio versterkt. Samenwerken moet Rheden voordelen opleveren als het gaat om kosten, continuïteit/ kwetsbaarheid, kwaliteit van dienstverlening en een minder kwetsbare positie. Op dit moment is er geen toetsingskader voor samenwerken, maar wordt per samenwerking gekeken naar de (rand)voorwaarden en hetgeen het moet opleveren. De gemeente stelt de voorwaarden voor ieder samenwerkingsverband individueel vast. Het gevaar bestaat dat Rheden hiermee te reactief wordt op de regionale ontwikkelingen. Dan is het de regionale agenda die de inzet van Rheden bepaalt. Vanuit Rheden bezien en gelet op de genoemde kansen, bedreigingen, sterktes en zwaktes verdient het aanbeveling dit om te draaien: de Rhedense agenda zou bepalend moeten zijn voor de inzet van Rheden op het regionale speelveld. Door scherp te kiezen voor welke prioritaire Rhedense vraagstukken, samenwerking in de regio cruciaal is, kan de inzet in de regio veel gericht gebeuren. Dit maakt de inzet van ambtelijke en bestuurlijke capaciteit effectiever. De inzet van Rheden (en het belang) wordt hiermee meer herkenbaar voor partners in de regio. Dit maakt de kans op succesvolle samenwerkingsrelaties kansrijker. Deze agenda kan ook leidend zijn voor het maken van een krachtenveldanalyse en het op basis daarvan investeren in relaties.

D) Betrek raad bij opzet regionale agenda en maak die leidend (kaderstelling, verantwoording)

De relatie tussen de democratische legitimiteit en het aangaan van samenwerkingsrelaties met andere gemeenten en regio is onderdeel van deze quick scan. Dit onderwerp is echter maar in beperkte mate in de gesprekken en workshops aan de orde geweest, mede vanwege het feit dat dit vooral relevant is voor de gemeenteraad die niet in deze quick scan is betrokken. In algemene zin valt hierover het volgende op te merken. Gemeenteraden hebben vaak het gevoel geen grip te hebben op regionale samenwerkingen. Het wordt ervaren als iets wat hen overkomt, waarbij ze slechts de mogelijkheid hebben om aan het eind van het besluitvormingsproces “ja” of “ja” te zeggen tegen een voorstel dat bestuurlijk al helemaal is uit-onderhandeld.

Indien de vorige aanbeveling wordt overgenomen biedt dit tevens een kans voor de gemeenteraad om zich op een andere manier te positioneren in het regionale debat en zo de democratische legitimiteit te waarborgen. Het opstellen van een eigen regionale agenda maakt gemeente Rheden immers van reactief, pro-actief op het regionale speelveld. Indien de gemeenteraad een actieve rol pakt bij de opstelling van deze regionale agenda, dan benut hij daarmee de kans om aan “regionale kaderstelling” te doen. Het aantal onderwerpen waar de raad dan iets van “moet vinden” wordt door een scherpe agenda beperkt, hetgeen het voor de raad overzichtelijker maakt. Bovendien gaat de discussie in de raad over regionale vraagstukken dan niet zozeer over het voorstel dat vanuit “de regio” naar Rheden komt, maar meer om de vraag in hoeverre een regionaal voorstel past binnen en bijdraagt aan de eigen regionale agenda die de gemeenteraad zelf mede heeft opgesteld en als kader meegegeven. Los van de regionale dynamiek kan de gemeenteraad het college controleren c.q. moet het college verantwoorden in hoeverre Rheden er in slaagt de zelf geformuleerde ambities via samenwerking te bereiken. Hiertoe zijn overigens al stappen gezet (Nota samenwerkingsverbanden) die verder invulling zouden kunnen krijgen.

Vervolg

Deze beknopte notitie betreft op hoofdlijnen de uitkomsten van een interne quick scan aan de hand van tien workshops/ interviews. De notitie poogt niet volledig en/of sturend te zijn naar de toekomst toe, maar kan worden gezien als een kernachtige weergave van gesprekken met groepen interne stakeholders die hun kennis, ervaring en inzichten met de onderzoekers hebben gedeeld. Het is aan het nieuwe college en de nieuwe raad om deze kwalitatieve beschouwing – ter indicatie van mogelijke ontwikkelrichtingen en/of aanvullend onderzoek – verder te kwalificeren en de aanbevelingen al dan niet over te nemen.

